

Szombathelyi Ferenc a Népbíróság előtt

Szombathelyi Ferenc vezérezredes, 1941 és 1944 közt a Honvédezerkar főnöke, a magyar függetlenségi küzdelem egyik tragikusorsú harcosa volt. Ez az írása akkor készült, amikor a nyilasok fogságából már kiszabadult s mielőtt amerikai fogságba került. A dokumentum-vázlat a háború alatti fontos szerepét tárgyalja; voltaképpen „védőirat” a háborús-bűnösségi váddal szemben. Kiadatását mégsem tudta meggátolni. Magyar népbíróság elé állították, mely már-már felmentette, de végül mégis elítélte, hogy így mentse meg őt a jugoszlávok kikérése elől. Riesz igazságügyminiszter azonban teljesen illegálisan kiadta Jugoszláviának, ahol halálraítélték és 1946. november 4-én kivégezték.

A kötet szerkesztője dr. Gosztonyi Péter hadtörténész, több németnyelvű hadtörténelmi mű szerzője, a svájci Keleteurópai Könyvtár igazgatója.

A címlapon: Szombathelyi Ferenc szemleúton a 2. hadseregnél

Takács Terézia tervezte a címlapot

SZOMBATHELYI FERENC

VISSZAEMLEKÉZÉSEI

Languages

SZOMBATHELYI FERENC
VISSZAEMLEKEZÉSEI

A bevezetést és a jegyzeteket írta:

Dr. Gosztonyi Péter

OCCIDENTAL PRESS

Washington, D.C.

1980

Copy

Tollas Tibornak ajánlva, 60-ik

születésnapja alkalmából

Bern, 1980. december Gosztonyi Péter

Copyright Occidental Press 1980

Languages

ISBN 0-911050-50-7

Library of Congress Catalog Card No. 80-54907

Printed in the United States of America

I. H. Printing Company
205 Hamilton Street
New Brunswick, New Jersey 08901

MAR 15 1982

ELŐSZÓ

Nehéz dolog objektívan írni valakiről, akit a gyermek felfokozott érzékenységevel ismert meg és látott az ember s aki később atyai jóbarátja lett.

Sok drámai találkozásomból az első Kassán zajlott le Szombathelyi Ferencsel: szüleimmel éppen 1939. szeptember 1-én érkeztünk hadtestparancsnoki lakosztályára, amit a nemrég kivonuló Prchala cseh tábornoktól örökölt, akit — mint mondta — igazi gentleman-nek ismert meg. A főtéma a háború volt, amely aznap tört ki. A németek ostobaságát szidta; igen, jó katonák, de olyanok, akik kiállnak a dombtetőre s minden irányba megfújják a trombitájukat: hol az ellenség? Az egész világot maguk ellen lázítják, pedig a tengeri hatalmakkal szemben nem maradhatnak felül. Aztán Kárpátalja elfoglalására terelődött a szó, ami az ő parancsnoksága alatt történt. De nem a különösen sikeres katonai vezetésről beszélt. A Szics-gárdistákat sajnálta, akiket alparancsnokai sommásan kivégeztettek, mielőtt ő meg tudta volna akadályozni.

1942. január 11-éről ezt találom naplójegyzeteim között: „Ribbentrop nagyon csalódottan ment el — mondta Szombathelyi.” Ma is előttem áll, amint sokatmondóan csak ezt a pár szót ejti ki. S előttem van a német dokumentum szövege is, amely a Ribbentrop és Horthy meg Bárdossy közti tárgyalásokon készült: „A birodalmi külügyminiszter úr (ezután) azzal a követeléssel lépett fel, mely szerint Magyarországnak ebben az évben egész hadseregét rendelkezésre kellene bocsátania.” Mint Kádár

Gyulától* tudjuk, még Ribbentrop érkezése előtt Szombathelyi bízta Horthyt és Bárdossyt ellenállásra. A későbbi Keitel-Szombathelyi megbeszéléseken Magyarország tíz könnyű hadosztályra alkudta le az „egész hadsereg”-re vonatkozó német követelést. Három tábori hadsereg helyett egyre.

Ezzel a halálraítelt hadsereggel, mely azonban a magyar függetlenségnek a németektől való megőrzéséhez is hozzájárult, kerültem ki magam is a Donhoz. Itt találkoztam vele megint, pár nappal az újabb (s ismét eredménytelen) uryvi támadásunk előtt, 1942. szeptember elején. Egy egész éjszakán át tartó állásváltoztatás után váratlanul parancsot kaptam, hogy jelenjek meg a hadosztálytörzsnél. Szombathelyi jött hadosztályunk megszemlélésére! Felsorakoztunk a kihallgatásra. Mint tüézászlós én voltam persze az utolsó a sorban. Az első Grassy József volt, hadosztályparancsnokunk. A kihallgatás végeztével Szombathelyi először velem beszélgetett, hosszan; beszélt szüleimről és átadott egy csomagot, amit anyám küldött. Még arra is volt gondja, hogy az őt kísérő filmekkel felvetesse a jelenetet, amit aztán egy héten át játszottak a pesti híradóban, hogy szüleim és barátaim láthassanak. Bennem az egész idő alatt nevetés bujkált: Grassy, az újvidéki hóhér, el sem tudta képzelni, ki vagyok, honnan kerültem oda s a vezérkari főnök miért nem velem, a hadosztályparancsnokkal állt először szóba.

1943. július 30-án volt egy újabb, nehezen felejtető találkozásunk. Súlyos sebesülésemből már felépültem, a lakásán látogattam meg, ahol nyugodtan

*Kádár Gyula: A Ludovikától Sopronkőhidáig (Budapest, Magvető, 1978. 826 o.)

beszélgethettünk. Hivatalában, ahogy a fronton is, soha nem adta fel a látszatot, hogy a németek barátja, sokszor nyíltan szidva a háborút szabotálni akarókat. Négyszemközt már hazaszállításom után, tavasszal, tárgyalta — láthatólag mély felindulással — a németek gáztetteit a visszavonuló magyar katonákkal szemben. Toronymagasan állnak íróasztalán az akták, mondta akkor, a magyarellenes atrocitások bizonyítékai. A német hadvezetőséggel állandóan harcolt megszüntetésük érdekében s megtorlásukat követelte.

Most is föl volt indulva. „Soha többé még egy 1918-at!” — ismételte, mert a háború elvesztése iránt nem volt kétsége. Ezeket olvasom följegyzéseimben: „Szombathelyi — szinte a mi szavainkkal — megmondta, hogy a németek minden valószínűség szerint elvesztik a háborút, ő ezt várta is. Nekünk azonban nagy lehetőségeink vannak, helyzetünk egyáltalában nem rossz, mert Anglia örül, ha itt egy erős hatalom van, a szomszédok pedig tehetetlenek velünk szemben; s ha akad legalább 200 ezer magyar, aki hajlandó adott esetben harcolni, a háborút — ha német vonalon el is vesztettük — magyar vonalon megnyerjük!”

Egésznapos látogatásom során sok mindenről szó volt. Éppúgy mint Teleki és a kormányzó, ő is hitt a tengeri hatalmak döntő fölényében. (Azt persze nem tudhatta, hogy Roosevelt nem hitt...) Ezért félt kevésbé a Szovjet Elbáig való előretörésétől (bár Budapesten akkor közkezen forgó kötetecskejében Nostradamus épp ezt jósolta meg). Kállayban nem bízott. Könnyelműnek ítélte a háborúból való kiválási akcióit; a németek gyanúját máris felébresztette! Beszélt az őszi lillafüredi írótalálkozóról, amit

azért rendezett meg, mert világosan látta a magyar írók szerepét a nemzet sorsának alakulásában. Legkedvesebb írója Illyés Gyula volt. A „Csizma az asztalon” tetszett talán a legjobban.

1943. őszén többször is voltak emlékezetes beszélgetéseink. Egyszer a kisebbik lengyel földalatti hadsereg vezérkari főnökének a számára, aki akkor érkezett s fontos misszióval indult volna tovább Londonba, kértem útlevelet. A lengyellel Kádár Gyulához irányított, aki másnapra elkészítette a hamis passzust s rutin-fenyegetések közben, hogy senkinek se merjek szólni róla, átadta nekem. (Ez aztán további lengyel útlevelek kiadására vezetett, amiről Kádár is beszámol könyvében.)

Egy másik alkalommal azt a kívánságát fejezte ki, hogy felvehesse a kapcsolatot a magyar ifjúsággal. Ennek érdekében mindent el is követtem. Nemsokára annak a szervezetnek a hivatalos engedélyezésére volt szükségünk, amelyben én is tevékenykedtem. A Teleki Pál Munkaközösség működésére Szombathelyi útján kaptunk engedélyt, miután Keresztes Fischer belügyminisztert erre rábeszélte. (Ez a szervezet aztán élénken részt vett az ellenállási mozgalomban, tagja volt a Bajcsy-Zsilinszky-vezette Magyar Felszabadító Bizottságnak, a háború után pedig rövid ideig az értelmiséget képviselte a Nemzeti Bizottságban.)

Egy 1944. januári látogatásomkor teljesen feldőlt állapotban találtam. Feketehalmy-Czeydnerék megszöktek a felelősségrevonás elől! Hogy a németek szöktették meg mind a négyet, az nyilvánvaló volt, de akkor még a nyomozás semmit sem tudott kideríteni.

Az újvidéki rémtettek miatti felelősségrevonásnak

azonban nem ez volt a legfontosabb mozzanata. Ezzel a hűtlenségi perrel — mert Szombathelyi (akár milyen későn, de) ragaszkodott, hogy ezen a címen emeljenek vádat s így az ő bírósága hozhasson megfelelő ítéleteket — Magyarország volt a történelemben az első állam, amely saját háborús bűnöseit, még hozzá a háború befejezése előtt, súlyosan elítélte! S ha néhány főbűnös meg is szökött, a többiek hosszú sora nyerte el megérdemelt büntetését. (10 év volt a legalacsonyabb.) Ezt onnan is tudom, hogy 1944. március 18-án börtönbüntetésüket töltő újvidéki tömeggyilkosoktól szivárgott ki a hír, hogy a németek másnap megszállják Magyarországot s őket kiszabadítják. Ami úgy is történt...

1944. június 9-én a legfontosabb ellenállási szervezet, a Magyar Függetlenségi Mozgalom nevében kerestem föl. Fölajánlottuk, hogy nyugatra szöktetjük, amit azonban elhárított. Figyelmeztettük, hogy ne tartózkodjék a lakásán. A kapcsolatot továbbra is fenntartottuk, annál is inkább, mert amikor Horthy elhatározta Sztójay menesztését, egyik csoportunk Szombathelyit ajánlotta a gyenge Lakatos helyett miniszterelnöknek. Hadvezéri képességei, bátorsága, feltétlen kormányzóhűsége s elszántsága, amikor már kételynek nincs helye, alkalmassá tették volna őt a kiugrás végrehajtására. Kádár könyvéből kiderül, hogy ilyesféle szerepet már a német megszállás előtt szántak neki: Keresztes Fischer Ferenc felvetette Kádárnak azt a tervet, amely szerint a magyar kormány, élén a kormányzóval, repülőgépen elhagyná az országot, és Nyugaton mint ellenkormány működne, Magyarországon pedig Szombathelyi vezetésével katonai diktatúra venné át a hatalmat, amellyel ők titokban összeköttetésben ma-

radnának, és Szombathelyi utasításaik szerint járna el.

A Sors mást akart s következő találkozásom Szombathelyi Ferencsel a népbíróság üléstermében zajlott le, 1946. tavaszán. Élete legnagyobb megaláztatását mondta el: az amerikaiak Feketehalmy-Czeydnerrel bilincselték össze, amikor hazaszállították! Védelméről beszélgettünk, meg arról, mi mindent próbálunk tenni az érdekében. Nem volt jó előérzete. Ítélethírdetés előtt azt kérte, figyeljem meg, az örök feltűzött szuronnal kísérik-e be, mert az csak halálos ítélet esetén történik meg. Molnár László bíró 10 évre ítélte s az ítéletindoklás valóságos apoteózis működésének. (Amikor 1947. tavaszán a Markó-utcai cellámban ültem, egyszer egy új rabot hoztak: Molnár Lászlót!) A NOT-tárgyaláson egy parlamenti gyorsíró, akit ismertem, nekem is elmondta, mit üzent vele Bojta tanácselnök Szombathelyinek, miután életfogytiglanira ítélte: Nem elítélni, felmentenie kellett volna s csak az életét akarta megmenteni; ő lesz az első, aki amnesztiára fogja ajánlani!

Amikor hírért vettük, hogy Rieszék átadják a jugoszlávoknak, mindent elkövettünk ennek megakadályozására, mozgósítva a miniszterelnököt, Pfeiffer Zoltán igazságügyi államtitkárt, a hercegprímást s közbelépésre sürgetve — bár ezt remény nélkül — a köztársasági elnököt. Valószínűleg már úgylis későn.

Utolsó naplóbejegyzésem róla 1946. november 6-áról való:

„Szombathelyit kivégezték...”

Csicsery-Rónay István

BEVEZETÉS

1945. június 26-án Szombathelyi Ferenc vezérezredest, a Honvédvezérkar volt főnökét a bajorországi Triftern nevű helységben az amerikai katonai hatóságoknak a háborús bűnösökkel foglalkozó egyik részlege őrizetbe vette. Mielőtt a letartóztatás megtörtént volna, a vezérezredes egy magyarnyelvű „védőiratot” szerkesztett, amelynek egy példányát át-olvasás és tanulmányozás céljából megküldte volt főnökének, a szintén Bajorországban tartózkodó Nagybaczoni Nagy Vilmos vezérezredes, nyugalmazott honvédelmi miniszternek. Szombathelyi nem volt háborús bűnös. Ezt a későbbiekben napvilágra került egész tevékenysége igazolta. Jugoszláviának való kiadatása, az ottani pere és elítélése teljesen jogtalan volt, épp úgy, mint 1946. november 4-i kivégzése.

A magyarországi történelmi irodalom vajmi keveset foglalkozott ezideig Szombathelyi Ferencsel, jóllehet a tábornok a második világháború időszakában kulcsszerepet játszott honvédségi, de belpolitikai vonatkozásban is. Életútját is csak nagy vonalakban ismerjük. A tábornok 1887. május 17-én született. Apja sváb cipész volt, aki a Knauz névre hallgatott. Édesanyját Szombathelyinek hívták. Fiúk később ezt a nevet vette fel. Tényleges katonai szolgálatát Szombathelyi 1906-ban kezdte meg, 19 éves korában. Az első világháborúban mint tényleges tiszt

vett részt, a monarchia összeomlásakor már vezérkari százados volt. Jóllehet szolgált az 1919-es magyar Vörös Hadseregben, Szombathelyit mégis átvette az akkor alakuló Magyar Királyi Honvédség. A harmincas években Szombathelyi már ezredes és Shvoy István tábornok mellett a szombathelyi vegyesdandár vezérkari főnöke. Később, 1936-ban a Ludovika Akadémia (I. főcsoport) parancsnoka. 1938-ban Szombathelyi Ferencet, aki akkor már tábornok, vezérőrnagy, kinevezték az újonnan szervezett kassai VIII. hadtest élére. Itt, a Felvidéken érte őt 1939. november 1-én altábornagyi előléptetése. Amikor kitört a háború Németország és a Szovjetunió között, 1941. június 22-én, öt nappal később Magyarország is csatlakozott Hitler hadjáratához. Az úgynevezett Kárpát-csoportot, amely június 28-án keleti irányban átlépte a Kárpátokat, hogy Galiciában operáljon, Szombathelyi Ferenc vezette. 1941. július 9-én a Gyorshadtest kivált a Kárpát-csoportból, és dálnoki Miklós Béla vezetése alatt résztvett a további oroszországi hadjáratban. Szombathelyi Ferenc pedig visszatért Kassára hadtestparancsnoknak. Innen szólította őt Budapestre 1941. augusztus végén a kormányzói parancs, hogy szeptember első hetében vegye át Werth Henrik vezérezredestől a Honvéd Vezérkar főnöki tisztségét.

Werth Henrikkel ezidőben sem a kormányzó, sem a miniszterelnök, Bárdossy László nem volt megelégedve. A tábornok a német orientáció híveként a teljes magyar katonai kapacitásnak a Keleti Fronton való felhasználását sürgette. Werth leváltását Bárdossy László egy a kormányzónak 1941. augusztus 25-én írt levelében maga is szorgalmazta. Szombathelyi Ferencre a kormányzó idősebbik fia,

Horthy István hívta fel a figyelmét. A kassai hadtestparancsnok a frontról való visszaérkezése után, valamikor augusztus elején Horthy Istvánnál vacsorázott. Ez alkalommal beszélt galíciai élményeiről és annak a véleményének adott kifejezést, hogy a Szovjetunió elleni háborúval a németek súlyos helyzetbe kerültek. „Villámháborúról” aligha lehet beszélni, évekig elhúzódhat a keleti hadjárat, amely során Hitler győzelme eléggé valószínűtlen. Véleménye szerint ebben az adott helyzetben a magyar erőket kímélni kell, tartalékolni a későbbi időre, akkorra, amikor az ország fennmaradásának biztosításánál szükség lesz rájuk — a közvetlen szomszédok ellen. A kormányzó idősebb fia, akinek Hitler-ellenessége közismert volt, magáévá tette Szombathelyi gondolatait és javasolta, hogy a tábornok mindezt egy emlékirat formájában közölje Horthy Miklóssal is. Szombathelyi el is készítette a memorandumot, benyújtotta és még augusztusban sor került egy kormányzói kihallgatásra. Ezekután érlelődött meg Horthy Miklósban a gondolat, hogy Werth Henrik helyébe Szombathelyit neveztesse ki a Honvéd Vezérkar élére.

Ez a kinevezés 1941. szeptember 6-án meg is történt. November 1-én Szombathelyit vezérezredessé léptették elő. A tábornok harminc hónapig állt a Honvéd Vezérkar élén; nehéz és felelősségteljes időkhöz szolgált az ország érdekeit. Tábornoktársai részéről nem mindig és nem mindenben számíthatott megértésre. Voltak, akik lenézték „népi származásáért”, mások meg „sváb” mivoltában láttak kivétlnivalót. Egyesek kiemelték erélyes, határozott fellépését és kitűnő előadóképességét. Volt benne filozofálásra is hajlam. „Erős jelleme különösen a

fogságban jutott kifejezésre, éppúgy erős vallásossága is . . .” írta róla 1975-ben egy egykori börtöntársa a nyilas időkben.

Kétségen kívül áll, hogy a tábormok épp úgy elvi ellentétben állt a hitleri rendszerrel, mint a nyilas mozgalommal. Ebből fakadóan a másik politikai végletet, a kommunizmust sem szívelte. Szombathelyi konzervatív gondolkodású, Horthyhű katona volt, a monarchia szellemi emelőin nevelkedett, a trianoni magyar társadalom képviselője. Ettől függetlenül működését nem lehet kritika nélkül hagyni: hibázott ő is párszor, s nem is kis dolgokban, mégis végsősoron megállapítható: vezérkari főnöki tisztségében mindenkor Horthy és Kállay szellemében járt el. Ilyen vonatkozásban segített 1944 márciusáig az ország túlnyomó része számára a viharos Európában a „békét” biztosítani és a háborúból való kilépést katonailag előkészíteni.

Szombathelyi Ferencnek az amerikai megszálló hatóságok számára írt visszaemlékezése (amely magánúton került e sorok írója kezeihez) egy dokumentum-vázlat. Szerzője mindenféle iratsegédlet nélkül, emlékezetből vetette nagy sietségben papírra mondanivalóját, amely — s ezt sem szabad figyelem nélkül hagyni — végeredményben „védőírat” egy háborús-bűnösségi váddal szemben. Ennek ellenére és e körülmény figyelembevételével mellett úgy érezzük, mégis szükséges e dokumentum közlése, hogy ezzel egy olyan területre nyílják kilátás, amellyel ezideig igen mostohán bánt a második világháború Magyarországgal foglalkozó történelemtudomány.

Gosztonyi Péter

SZOMBATHELYI FERENC VEZÉREZREDES, A MAGYAR VEZÉRKAR VOLT FŐNÖKÉNEK VÉDŐIRATA, 1945. JÚNIUS.

A háború megüzenése és megkezdése tekintetében semmi szerepem nem volt. Az orosz háborúnak magamban mindig ellene voltam, de mint vidéki hadtestparancsnoknak¹ az eseményekre semmi befolyásom nem volt. Általábanvéve ellene voltam a háborúnak, mert a magyar hadsereget készületlennek tartottam és ezért ütőképességében — különös tekintettel anyagi hiányaira — kételyeim voltak. Már a romániai konfliktus háborús megoldását is 1940-ben sem tartottam volna helyesnek. Azt, hogy az oroszokat meg lehetne verni, abban mindig kételkedtem, de különösen kételkedtem abban, hogy a maritim hatalmakat tengeri fölény nélkül térdre lehetne kényszeríteni. Ezen felfogásomnak, mint a vezérkar főnöke is a tábormoki megbeszéléseken, hadijátékokon úgy szóban, mint írásban, természetesen kellő elővigyázat mellett, mindig kifejezést ad-

tam. Vigyáznom kellett, mert a közszellem teljesen német beállítású volt.

MEMORANDUM

1941. szeptember elején a kormányzó úrnak egy memorandumot nyújtottam be, melynek lényege az volt, hogy az orosz háború nem lesz „Blitzrieg”, hanem egy hosszan elhúzódó, véres küzdelem lesz, melynek kimenetele teljesen bizonytalan. Ezért óvatosnak kell lenni, csak annyiban kell engedni a német nyomásnak, amennyiben az elkerülhetetlen. A csapatainkat lehetőleg vissza kell vonni és nem jobban belemenni a háborúba.

Valószínűleg ezen felfogásom eredményeképpen bízott meg a kormányzó úr a vezérkar főnökségével, mellyel a honvéd főparancsnokság együtt járt, annak ellenére, hogy nálamnál három idősebb, különben kiváló tábornok állt még tényleges szolgálatban.² A kormányzó úr nézeteimmel egyetértett, szemben elődöm (Werth tábornok³) felfogásával, ki a gyors német győzelemben bízott az orosz fronton is és akinek háborús és németbarát irányzata a kormányzó úrnak nem tetszett. A kormányzó úr, mint volt tengerész a maritim hatalmakat legyőzhetetlennek tartotta. Mint a vezérkar főnöke helyzetem nagyon nehéz volt. Úgy a tábornoki kar, mint a vezérkar kevés kivételtől eltekintve elődöm szellemében volt vezetve és át volt itatva attól a meggyőződéstől, hogy

Magyarország sorsa és jövője csak Németország oldalán dőlhet el. A hadsereg tisztikara, de különösen a vezérkar, teljesen német-párti volt a politikai elgondolásai alapján is. Erős kapcsolatokat tartott fenn egy volt elődömmel, a magyar jobboldal egyik vezérégyéniségével, Rátz vezérezredessel⁴, ki ennek folytán szinte a magyar hadsereg második (rejtett) főnökének volt tekinthető. Közvetlen környezetemben magasrangú tisztek és tábornokok teljesen németbarátok voltak, így bizonyos mértékig ezeknek ellenőrzése alatt állottam.

Nagyon jól tudtam, hogy ennek a katonai szellemnek átállítása a vezetőréteg lassú kicserélése által csak lépésről-lépésre történhet. Ilyen értelemben kezdtem meg munkámat és sokszor úgy éreztem, hogy későn jöttem, az elrontott közszellemen már aligha tudok segíteni.

Első feladatomnak mindenesetre azt tekintettem, hogy csapatainkat az orosz frontról visszahozzam és így az orosz háborúból magunkat kivonjam. Tényleg sikerült az 1941-ben az orosz háborúban résztvevő gyorshadtestet, mint harcos csapatot hazahozni⁵. Az orosz hadszíntéren a hátszág pacifikálására csak megszálló csapataink maradtak igen kis létszámmal⁶.

Ezzel párhuzamosan egyes magasabb parancsnokok és vezérkari tisztek felcserélése, valamint ennek következtében a szellemi átállítással kapcsolatos munkálatok következtek. (Vezérkari parancsok, ma-

gasabb parancsnoki értekezletek, ahol mindig kifejtettem, hogy a feltétel nélküli, vak németbarátság katasztrófába vezethet.)

A szövetséges hatalmak csapatai messze voltak, a német közel —, többet tenni akkor nem lehetett.

NÉMET KÖVETELÉSEK

Amidőn a németek az 1941. évi hadjárat tapasztalatai alapján rájöttek arra, amit én előre láttam, hogy a keleti fronton nem lesz villámháború, hanem nehéz küzdelem várakozik rájuk, ennek minden rizikójával, követelőzni kezdtek. Ha addig azon az állásponton voltak velünk szemben, hogy „ha minden áron részt akarunk venni a háborúban, akkor részt vehetünk”, úgy most 1941 végén az eddigi önkéntes részvételünkből egyszerre kötelességet csináltak. Egyszerűen követeltek. Ezen célból 1942. január elején Ribbentrop német külügyminiszter megjelent Budapesten és a magyar kormánytól az egész magyar hadsereg haladéktalan közreműködését követelte. Rá nemsokára Keitel német vezértábornagy ugyancsak Budapesten 25 hadosztály mozgósítását és felvonulását követelte az orosz fronton. Keitel vezértábornaggal hosszú alkudozások után 9 hadosztályban és 1 páncélos hadosztályban, melyhez az anyagot a németek adták, állapodtunk meg⁷. Ezen erőkből állítottuk föl a 2. magyar fronthadse-
reget. Megjegyzem, hogy hadosztályaink csak 6

zászlóaljából és 6 ütegből állottak és a németek elvállalták, hogy ezen erőket korszerű fegyverzettel ellátják, ill. kiegészítik arra a fokra, melyen a német egységek állanak⁸. Ezen értekezlet alkalmával véget vettem azoknak a romantikus felfogásoknak, melyeket a németek elődeim és környezetének közlései alapján a magyar hadseregről tápláltak, mert feltártam a való helyzetet, amit abban foglaltam össze, hogy a magyar hadsereg, bár szervezetében nagyon ki van építve, sőt túl van fejlesztve, de mögötte erő csak nagyon kevés van, ezért a magyar hadsereg korszerű háború szempontjából alig számít, úgy hogy ezen szempontból alapos kisegítések nélkül csak mint „megszálló hadsereg” jöhet tekintetbe. A kormány, melynek tudta és beleegyezése nélkül még egy gyalogost sem ajánlottam ki soha, a Keitel-féle megállapodást elfogadta. Ennek értelmében a fenti erők mozgósítottak. A mozgósítás és az orosz hadszíntérre való felvonulás 1942 júliusában fejeződött be. Igyekeztünk, amennyire lehet időt nyerni azért, hogy haderőnket korszerűen felszerelhessük és amennyire lehet átképezzük. A hadsereg parancsnokának elrendeltetett, hogy a magyar vért kímélje és a német erőszakkal szálljon szembe⁹.

. A magyar hadműveleti hadsereg, mely a Don mentén felvonult, hadászati és harcászati vonatkozásban teljesen a németeknek volt alárendelve, így amit ez a hadsereg művelt, azért teljesen a német vezetőség a felelős. A magyar fővezetés részére az

anyagi ellátás, személyi pótlás, fegyelmi ügyek stb. maradtak és szemlejjoggal rendelkezett.

A magyar 2. hadsereg 1943. elején a Don mentén szerencsétlen hadműveletek folytán, melynek főként a német vezetés rovására írhatók, súlyos vereséget szenvedett¹⁰. Utána ezen megvert csapatok kivonását és hazahozatalát kierőszakoltam és mindent elkövettem, hogy egy újabb harcoló hadsereget ne kelljen felállítani, amit a németek követeltek. Küzdelmeimet siker koronázta. Ennek következtében a magyar jobboldali körök a háború szabotálásával vádoltak, mert rövid szereplés után egymásután két hadsereget^{10a} vontam ki az arcvonalból és hoztam haza, úgy hogy az orosz fronton a doni vereség után részünkről csak megszálló erők maradtak. A magyar jobboldal szerint ugyanis nekem az egész magyar erőt maradék nélkül be kellett volna vetnem a harcba. Ez esetben a németek nem vesztették volna el a háborút. Sőt a magyar szélső jobboldal idővel még tovább is ment. Teljesen magáévá tette azt a német önző felfogást, hogy azért szenvedtek vereséget az orosz fronton, mert a szövetségesek és nevezetesen a magyarok elárulták őket.

A doni csata után a német háborúvesztés kétségtelenül látszott már csak azért is, mert a német vezetés rendkívül gyatrának mutatkozott. A pártdíletánsok befolyása a hadvezetésre mind nagyobb mértéket öltött, megkötötte a józan katonai intézkedéseket. A baj csak az volt ismét, hogy a szövetséges

hatalmak hadseregei földrajzilag nagyon messze voltak, viszont a német ellenőrzés mind nagyobb méretet öltött. Így aktíve csak keveset lehetett tenni, de azt a keveset azonnal folyamatba tettem.

LÉPÉSEIM AZ ANGOLSZÁSZ HATALMAK FELÉ

Első kísérletem az angolszászok felé 1942. őszén volt. Ullein-Revitzky¹¹ tárcanélküli miniszter, kinek felesége révén angolszász kapcsolatai voltak, közölte velem, hogy ezek Sztambulban magyar politikusok helyett csak katonákkal kívánnak szóbaállni.

Kiküldöttem Sztambulban az amerikai kirendeltséggel érintkezésbe lépett¹². A tárgyalások során azt kívánták, hogy kezdjünk partizán mozgalmat, de óvatosan járjunk el, nehogy a németek megszállását kiprovokáljuk, ami nem volt érdeke az egyesült hatalmaknak és hogy csapatainkat vonjuk vissza Oroszország területéről.

A szabad csapatok szervezése érdekében elkezdtem a munkát és szabad csapatokat szerveztem a Duna-Tisza közén élő magyarságból. Kifelé ez a csapat úgy szerepelt, mint esetleges partizán mozgalmak letörésére való alakulat, valóságban első feladata az lett volna, hogy a magyar szélsőjobboldali harcos elemek megmozdulását felfogja, majd pedig kellő pillanatban a németek ellen került volna bevetésre¹³.

A szervezés és a kiképzés oly csendben folyt, már mintegy 1500 volt kiképezve és felszerelve. Ez a magyar politikusoknál, különösen a jobboldaliaknál igen nagy aggodalmat váltott ki. Azzal vádoltak, hogy ezt az alakulatot saját hatalomrajutásom érdekében szerveztem. Azt mondták, hogy diktatúrára törekszem és különösen a jobboldal az alakulat felosztatását kívánta mondván, hogy a katonaság, rendőrség és csendőrség mellett nincs rá szükség. Úgyszintén gáncsolták katonai (honvéd-miniszteri) vonalon is. Sőt még az én vonalamon, a vezérkar főnöki vonalon is voltak gáncsoskodók. Ennek dacára az alakulatot nem oszlattam fel. Hogy a magyar jobboldal ezen magyar szabadcsapattól mennyire tartott, mi sem bizonyítja jobban, hogy hatalomra jutásuk után 1944. III. 20-án annak felosztatását a kormány rögtön elrendelte.

Ezen tevékenységgel egyidejűleg gondoltam arra is, hogy további vereség esetén a lejtőn való további rohanás megakadályozására adott esetben a magyar politikát a kormányzóval egyetértésben kikapcsolom s ha ez a pillanat elérkezik, mikor a szövetségesek közel érnek és tőlük valóban támogatást kaphatok, háborús magatartásunkban változást hajtunk végre. Ehhez a tervet kidolgoztattam.

Az óvatosságra nagy súlyt helyeztem. Ezért a legnagyobb titoktartás mellett lehetett csak dolgozni, annál is inkább, mert a német megfigyelők mindeütt ott voltak.

Csapataink Oroszországból való visszavonása érdekében már saját kezdeményezésemből is megkezdtem a harcot a német főhadiszállással, hogy az orosz háború súlyos terheitől lehetőleg megszabaduljunk. Ezért még a megszálló csapatokat is teljesen vissza akartam vonni Oroszország területéről. Több ízben voltam ez ügyben a német főhadiszálláson. Kértem, sőt követeltem, mindenféle indokot felhoztam követelésem támogatására úgy szóval, mint írásban, de Hitler személyesen nem engedett. Nem engedte ki csapatainkat kezei közül. Miután azt láttam, hogy visszavonni csapatainkat Magyarországra nem sikerült, úgy azt kértem, hogy a Kárpátokhoz közelebb Kelet-Galiciába kerüljenek. Ez sem ment. Végre a sok huzavonát megunva, cselekvésre határoztam el magamat, és teljesen önkényesen kiadtam a parancsot a magyar megszálló hadseregparancsnokságnak a csapatok visszavonására¹⁴. Ezt a parancsot azonban a hadseregparancsnok nem hajthatta végre, mert a németek azzal válaszoltak, hogy visszavonás esetén csapatainkat megtámadják. Különben is a visszavonás technikai lebonyolítása, tekintve, hogy a szállítóeszközök és segélyforrások tekintetében a németektől függünk, rendkívül nehéz hadművelet lett volna. Fáradozásom tehát teljesen eredménytelen maradt. Mint később megtudtam, ez főként a német katonai attasé, Pappenheim tábornok működésére vezethető vissza, ki azt jelentette, hogy a magyarok a háborúból ki akarnak ugrani s

ezért akarják csapataikat a határaik közelébe visszavonni. Ez a jelentés Pappenheim tábornok felváltását vonta ugyan maga után, de sajnós csapatainkat, illetve ennek egy részét még távolabb vitték országunk határaitól. Hitler arra vonatkozólag is tett személyes ígéretet, hogy megszálló erőinket mint harcoló csapatot ne alkalmazzák, azonban a németek ezt sem tartották be, hanem ravaszul kijátszották¹⁵. Megszálló csapatainkat olyan lassan vonták vissza, hogy azok a német utóvédek mögé a harc vonalba kerültek és ott súlyos veszteségeket szenvedtek, annyival is inkább, mert komoly harcokra egyáltalában nem voltak felszerelve¹⁶.

1943. őszén a német főhadiszállás 3 hadosztály kirendelését kérte a Balkánra megszálló csapatként. Ezt a kérelmet én örömmel ragadtam meg, mert terveimbe beleillett volna, mert oroszországi csapatainkat valószínűleg visszaengedték volna, másrészt pedig angolszász partraszállás esetén a Balkánon ezzel a három hadosztállal az átállást rögtön végre lehetett volna hajtani. De azért is örömmel üdvözöltem ezt az alkalmat, mert a németek erősen nehezteltek ránk, hogy a doni vereség óta nem akarunk csapatokat adni¹⁷. Sejtettem, hogy ennek az állandó kitérésnek a különben is hideg külpolitikai vonal mellett ránk rossz következményei lehetnek. Ez meg is történt. Mert tartózkodó magatartásunk e téren szintén erősen hozzájárult ahhoz a nagy bizal-

matlansághoz, mely 1944-ben megszállásunkhoz vezetett.

MAGYARORSZÁG MEGSZÁLLÁSA

Úgy a magyar belpolitikai élet, mint a kormány és a kormányzó úr állandó és folyamatosan erősödő németellenes magatartása, továbbá, hogy harcoló csapataink nem vettek részt a háborúban, nem utolsó sorban az általános hadihelyzet következtében sor került Magyarország megszállására.

Az első hírek a szándékolt megszállásról nagyon vegyesek és ellentmondóak voltak. Tényként megállapítottuk azt, hogy német csapatok nyugati határaink mentén gyülekeznek. Én e tárgyban kérdést intéztem a német katonai attaséhoz, a külügyminiszter pedig a német követhoz, amire ezek teljesen megnyugtató választ adtak. Mint utólag kiderült mindketten hazudtak. Úgy a kormány mint én, egy német megszállást szinte lehetetlennek tartottunk, mert azt hittük, hogy a németek olyan nehéz helyzetben vannak, hogy egy újabb katonai és politikai feszültség kiélezését a nyílt törésig nem fogják magukra venni. Sajnos, csalódtunk.

A megszállás tárgyában Klessheim-ben 1944. március 18-án folytak tárgyalások, illetve itt adták a németek tudtunkra azt, hogy Magyarországot megszállják, s míg a kormányzó úr, a külügyminisztere

és katonai vezetői ott kint tárgyaltak, addig a német csapatok Magyarországra betörték.

E tárgyalások alkalmával Hitler maga mondta nekem, hogy részéről csak politikai garanciák megszerzéséről van szó, mert a miniszterelnök magatartásával elégedetlen. Dacára a tavalyi (1943. április) figyelmeztetésének, melyet ugyancsak a kormányzó úrhoz ugyancsak Klessheim-ben intézett, nem történt semmi változás¹⁸. Ő azonban Magyarországnak nem akar semmi rosszat, sőt neki érdeke mindig az volt, hogy erős, független és nagy Magyarország álljon mellette. Ő jól tudja, hogy Magyarország a történelem folyamán mindig független királyság volt és nem volt a Német birodalomnak része, mint pld. Csehország. Ezen felfogása mellett ő továbbra is megmarad, itt csupán arról van szó, hogy csapataival, melyek már előnyomulóban vannak, Magyarországra bevonul és azután, ha célját elérte, 2-3 hét múlva Magyarországot ismét szabaddá teszi¹⁹.

Klessheimből ezen záróakkorddal jöttünk el és annak hatása alatt, de másrészt fenyegető tudatában annak, hogy német hadosztályok (főként páncélosok) már Magyarország területére érkeztek, illetve oda bevonulóban vannak és továbbá, mert czekekkel szemben csak békehelyőrségek állnak, melyek a legfelsőbb hadúr és a vezérkar főnökének távollétében az egységes vezetést nélkülözni kénytelenek, adatott ki a parancs a kormányzó úr vonatáról az éjjeli órákban, hogy a mi katonáink ellenállást ne fejtsenek

ki. Az ellenállás csak felesleges vérontásra vezetett volna, de csak egyes szórványos esetekben, mert tekintve haderőnk és különösen a tisztikar szellemét, mely teljesen a jobboldal behatása alatt állott, egységes és erőteljes ellenállásról alig lehetett volna szó még azon esetben sem, ha erre vonatkozólag parancsot adhattunk volna ki. A hadsereg szellemében teljesen a német oldalon állott és várta a jobboldal beérkezését. A németekkel való harcot nem vállalta volna. Csatát veszítettünk politikailag, még mielőtt véres csatába léptünk és ezt be kellett látnunk.

Az én célom az volt Klessheimben, hogy a kormányzó urat egészségesen hazahozzuk és itthon alkotmányos jogainak és hatalmi eszközeinek birtokában vihesse tovább az ország ügyeit szándékainak megfelelően. A lehetőségek még megvoltak, annál is inkább, mert az orosz haderő határaink felé erősen közeledett.

Engem április elején a német követ kívánságára állásom alól felmentettek. Élve a gyanúval, hogy elfognak, lakásomat — ahol tényleg több ízben kerestek — elhagytam és bujdokolva éltem addig, amíg november közepén letartóztattak. Közben október elején négy társammal együtt a vezérkar főnökének bírósága elé lettem állítva az amerikai ejtőernyősök fogadása miatt emelt vád következtében²⁰. Ez alkalmal azzal is lettem vádolva, hogy magatartásom által előidéztem azt, hogy a németek megszálltak minket. A vádak alól a bíróság mindnyájunkat fel-

mentett. Az ítélet azonban megerősítve nem lett, mert október 15-én kormányváltás állott be s az új vezérkari főnök²¹ az ítéletet nem erősítette meg azért, mert az ügy tovább folytatását a nemzetvezető magának tartotta fenn.

Letartóztatásom után Sopron-Kőhidán az újvidéki eseményekkel kapcsolatosan emeltek ellenem vádat, jogtalan és alaptalan ítéletek miatt²².

ÚJVIDÉKI ÍTÉLETEK

Az újvidéki, illetve bácskai véres eseményekben a magyarok nagy része, a jobboldal és a tisztikar majdnem teljesen nagy nemzeti hőstettet látott és talán lát még ma is, vagy legalább is mint erős kéz politikáját méltányolja²³. Ezen a helyzeten sajnos én változtatni nem tudtam, mert az események olyan rettenetesek voltak, hogy azokkal a nyilvánosság elé nem mehettem, propagandát nem csinálhattam. Az ország közvéleménye teljesen a jobboldali propaganda befolyása alatt állott és véleményét ennek befolyása alatt alakította ki. Én különben akkor még magam sem hittem volna, hogy az újvidéki események olyan rettenetesek voltak. Sokáig nem hittem azt. És ha magam abba a hibába sohasem estem, hogy az újvidéki eseményekben hőstettet lássak, de magam is sokáig meg voltam győződve arról, hogy Újvidéken a csapatok részéről kemény, de jogos megtorlás történt, mely majd véget vet a szerb atrocitásoknak,

melyeket a magyar közbiztonsági és közigazgatási szervek ellen elkövettek és számos vagyonrombolásnak is. Végre béke lesz ezen a nyugtalan földön, melyet nem mi, hanem a szerbek zavartak meg, mert ők a mi Szent-Istváni gondolon alapuló béke és megértő közigazgatásunkkal nem akarnak megbarátkozni. Sőt teljesen szembehelyezkednek vele.

Én mindenkiel szemben teljesen a felelős parancsnoknak, nevezetesen Feketehalmy-Czeydner²⁴ és Grassy²⁵ tábornokok jelentésének hittem, akik az eseményeket a helyszínen vezették és akiket eddig derék szavahihető katonáknak ismertem. Ők írásban, mint szóban folyton tagadták, hogy bárminő okatlan vérontás történt volna. Amennyiben és ahol kilengés fordult volna elő, ennek tisztán a szerb lakosság provokáló magatartása volt az oka. Az áldozatok számáról és mibenlétéről tőlük jelentést soha sem tudtam kapni, de azt, hogy sokan pusztultak volna el, azt, hogy asszonyokat, aggokat, vagy pláne gyermekeket öltek volna meg, tagadták. Azt hittem, hogy a polgári közigazgatás részéről túlzott hírekkel állok szemben. A polgári közigazgatás hamar megijed és akkor karhatalom után kiabál. És ha a karhatalom erősen fellép, mely áldozatokat von maga után, még inkább megijed és szeretné a felelősséget magától elhárítani és a dolgokat meg nem történteknek tekinteni.

Ezen felfogásom alapján állva, valamint a nemzetközi helyzetet, de főként a német viszonylatot,

továbbá a szerb tömegmészárlásokat, amelyeket határainkon belül a partizán mozgalmak révén egymás ellen végrehajtottak, majd pedig a németek és a horvátok által elszennvedtek és továbbá az így keletkezett gyilkossági tömegpszihózt figyelembevételében nem tartottam helyesnek, de főként az időt nem tartottam alkalmasnak arra, hogy az ilyen nagy botrányt felkavaró ügyben, mely az ország nyugalalmát teljesen megzavarta volna, előálljak. Az ügy felkavarását a kormány sem vállalta. Magam túl fiatal főnök voltam még ahhoz, hogy ilyen nagy csatába egyedül belemerészkedtem volna, mit jóval később, amidőn az igazságot teljesen felderítettem és feltártam, elveszítettem. Az ügyet tehát a kormány óhajának megfelelően félretettem, illetve félretételét kértem a kormányzó úrtól.

Megjegyzem, hogy az újvidéki tisztogatási akciót nem én kezdeményeztem, hanem a belügyi kormányzat, amellyel az egész bácskai akció során a legszorosabb kapcsolatot tartottam fenn. Mindazokról, amit a katonai vonalról megtudtam, tájékoztattam, sőt Feketehalmy-Czeydner tábornokot, akit az újvidéki akció előtt úgy a miniszterelnök²⁶ és a belügyminiszter²⁷ is eligazított, minden alkalommal, midőn nálam jelentést tett, kihallgatásra a belügyminiszterhez és a miniszterelnökhöz is utasítottam.

Az újvidéki események után az idő múlásával mindinkább erősödött bennem a meggyőződés, hogy a katonaság részéről szabálytalanságok történtek és

végül rá kellett jönni arra is, hogy a jelentések által nem csak hogy félrevezettettem, hanem hogy alparancsnokaim részéről bűnös könnyelműség és mulasztás látszik fennforogni.

Rendőri jelentések, magánértesítések, ügyészeim újabb megállapítása alapján nem foroghatott fenn kétség az iránt, hogy itt egy szörnyű bűn történt, mely nem csak a szerencsétlen áldozatokat, nem csak a szerbséget sújtotta, hanem minket magyarokat is szörnyű csapás ért, amit tisztai parancsomban csak úgy tudtam kifejezni, hogy valóságos „nemzeti szerencsétlenség” út volt ez amíg felismerésemmel idáig eljutottam. Szörnyű csalódást jelentett ez a felismerés nekem az eddig érdemesnek vélt bajtársakban, tisztikarban. Ebből a meggyőződésből csak nehezen ábrándultam ki és nehezen engedtem. Midőn azonban ezen fájdalmas felismerésekkel telt út végére érkeztem, cselekedtem. Cselekedtem kíméletlenül és erélyesen. Az egész ügyet majdnem azt mondhatom, hogy személyes ügyemmé tettem. Annak elintézését magamra vállaltam. Ezért az ügyet a vezérkari főnöki bíróság elé utaltam. Hogy ez megtörténhessen, ügyésszemmel²⁸ hűtlenség címén emeltettem vádat, dacára, hogy ő azt nem tartotta helyesnek. Nem akartam kiadni ezt a szörnyű ügyet albérletbe. Nem akartam azt senkinek a vállára tenni, noha a belügyminiszter úr maga is figyelmeztetett arra, hogy ez nem tartozik a vezérkar főnöki bíróságára, mert nem hűtlenségi ügy, hanem közön-

séges gyilkosság és rablás. Félttem, hogy más kezén az ítéletek elhúzódnak, sőt elsikkadnak. Nem akartam ezen nehéz ügyvel, mely hamisan felfogott nemzeti hőstett számban élt a közvéleményben, senkit sem terhelni, mert senkit sem tartottam alkalmasnak arra, hogy ezt kellő eréllyel elintézte volna. Nem bújhattam ki a felelősség alól azért sem, mert országos jelentőségű ügyről volt szó és mint a honvédség legmagasabb parancsnoka, ezt nekem kellett elintézni. Nekem kellett a magyar fegyverek és a magyar katona becsületén esett csorbát megtorolni. Meg kell állapítanom azt, hogy a Kállay-kormány részéről nagy támadásban részesültem. Hogy az ügyet milyen komolyan vettem, mutatják a bírósági tagok megválasztása, az ítéletek súlyossága, vádkiterjesztés, a sajtóközlemények, tisztii parancsaim, a tájékoztató és felvilágosító beszédeim, továbbá azon cikkek, melyek a német megszállás után a jobboldali lapokban napvilágot láttak, a német katonai attasé érdeklődése a per folyamán, végül letartóztatásom és vád alá helyezésem. Kétségtelen az, hogy Feketehalmy-Czeydner és Grassy tábornokokat nem tartóztattam le, aminek következtében ezek megszökhettek. Ennek okai az alábbiak: Először is én csak nagyon nehezen és végső, főként anyagi természetű ügyekben adtam helyet mindig ügyészem letartóztatási javaslatának, mert az emberi szabadságot és méltóságot mindig sokra tartottam, de különösen mióta magam is be voltam zárva, látom,

hogy mennyire igazam volt. Feketehalmy-Czeydner és Grassy tábornokokat mindig sokra becsültem. Magyar tábornokok, bajtársak voltak, mint ilyeneket pláne nem akartam letartóztatni, már csak azért sem, mert mind a ketten örültek annak, hogy ügyük mielőbb bíróság elé kerül. A letartóztatás gondolatát éppen olyan méltatlannak tartottam egy magyar tábornokhoz, mint azt, hogy felelősségrevonás elől megszökhetne. De volt még egy körülmény, melyet figyelembe kellett vennem. Az egész ügy mögött a németek állottak, valószínűleg eleve mint felbujtók, akik féltékenyen vigyáztak arra, nehogy szomszédainkkal jó viszonyban legyünk. Nekik ez az újvidéki ügy kapóra jött. A magyarok és a szerbek közé örök időkre éket vertek. Ahogy a két magyar főszereplőt megszöktették, úgy őket ki is szabadították volna és azt kell mondanom, hogy sajnos ki is szabadíthatták volna, mert a közvéleményben mint nemzeti hősök szerepeltek. Ezt a kiszabadítást provokálni nem akartam. Nem akartam felidézni olyan küzdelmet, melyben csak veszíthetek. Nekem a honvédelmi miniszter úrra (t.i. Barthára) is tekintettel kellett lennem. Ő sem akarta az újvidéki pert valószínűleg jobboldali felfogása miatt²⁹. Feléje is gesztust akartam tenni akkor, amikor a letartóztatást nem rendeltem el és egyben az ítéletek végrehajtása tekintetében is méltányosságot helyeztem kilátásba.

Azáltal, hogy a két tábornok megszökött és a fontosait cserben hagyták, maguk felett mondták ki

az ítéletet. Én minden lehetőet meg akartam tenni, ahol nem csak a saját, hanem ennél többről, a magyar fegyverek, sőt a nemzet becsületéről van szó, mindenféle gátlás nélkül, szabadon védekezhessenek. A bíróságot erre külön utasítottam. A csendőrtisztek érdekei védelmében csendőrtábornokot rendeltem ki a tárgyalásokra, a jobboldali politikusok részvételét azonban megtiltottam³⁰.

Hogy az újvidéki ügy német ügy volt, azt misem bizonyítja jobban, mint az, hogy a két főszereplőt megszöktették és dacára annak, hogy a magyar hadseregben lefokoztattak, a német tábornoki karban előléptették őket, miáltal a magyar hősi nimbusz megnövekedett³¹. Magyarország megszállása után pedig a németek az elítéltek, a vádlottak szabadonbocsátását, valamint felmentésüket, továbbá Fekete-halmy-Czeydner és Grassy tábornokok rehabilitálását kieroszakolták, ezekből ismét magyar tábornokok lettek, engem pedig elejtettek, majd elfogtak, bezártak és vádat emeltek.

A magyar hadsereg, mely mindig „jó híreről és szép tisztességéről” volt nevezetes, ilyen szörnyű bűntényt sohasem követett el. Ehhez a német „Gestapó” szellemi megfertőzése és balkáni pszichózis kellett, mint később azt a zsidókérdés elintézésénél is láttuk. Sajnos, ez a szellemi megfertőzés a jobboldal révén dominálóvá vált. A tisztikar majdnem teljesen ezen pszichózis hatása alatt állott. Szerencsétlen közvélemény alakult ki, ez dominálta a lelke-

ket, minden a feje tetején állott. Az igazságból hamisság, a bűnből erény, a gyávaságból hősiesség, a lopásból és vesztegetésekből magasabb erkölcs lett, és a kegyetlenség áldozathozatalnak látszott a nemzeti hősiesség oltárán.

Nehéz volt az ilyen szellemmel szembeszállni, mely végül is a hadsereg fegyelmét kikezdte. A valódi katonai fegyelem helyébe egy álfegyelem lépett, melynek alapját nem a Szolgálati Szabályzat pártatlan, hű kötelességteljesítésen alapuló szelleme, hanem a párt mértékadó felfogása képezték. Ez vezette a honvédelmi minisztérium osztályainak ténykedését is mindenben, de különösen a zsidókérdés intézésében.

ZSIDÓKÉRDÉS

Magam a kérdésben, lévén ez politikai természetű, semmit sem kezdeményeztem. A kegyetlenkedéseket és atrocitásokat úgy a zsidók felé, mint a keresztények felé üldöztem. Méltányos voltam, másrészt ellene voltam a túlságosan jó szívből eredő intézkedéseknek. Méltányos esetekben, ahol ezt a törvény megengedte, mindig segitettem. Már Kolomeában is mint hadtestparancsnok 200 zsidót vettem ki a Gestapó kezei közül, kik halálra voltak ítélve, fenyegetésük dacára. A munkácsi zsidóverés és fosztogatás alkalmával, melyek egy éjjeli gyakorlat keretében történtek, szintén teljes eréllyel léptem fel,

személyesen a helyszínen, és a vizsgálatot, valamint a pert magamnak tartottam fenn, mert a közhangulat mellett az alárendelt parancsnokokban és szervekben hamis hősiesség és becsület fejlődött ki³². A zsidókérdés erény lett, sőt még kirablása is. Ebben a közszellemben nem lehetett bízni. Azt, hogy valamely pert magamhoz vegyek, más esetben is kénytelen voltam megtenni, mert nem bíztam az alantosok clintezésében. Ha zsidó ügyről volt szó, akkor mindenki falazott. Legnagyobb sajnálatomra azt is meg kellett állapítanom, hogy ugyanaz volt a helyzet akkor is, ha a kormányzó úr akart valamit elintéztetni. Ezen közszellem által emelt falon a legnagyobb eréllyel sem lehetett az igazságig áthatolni. Megtorlást elérni szinte lehetetlen volt. Zsidó esetekkel kapcsolatos ügyek kivizsgálását még a kormányzó úr kifejezett parancsára sem hajtották végre. Erre a kint lévő hadseregparancsnokság teljesen képtelennek mutatkozott³³. A parancsokat szinte zaklatásnak vették. Magam küldtem ki személyi segédtsztemet zsidó ügyek felderítésére. Külön fővárosi detektívekkel derítettem fel a fronton a zsidó ügyeket, mert mindenki más megbízhatatlan volt. A hadseregparancsnokság hatásköri polémiába kezdett, ahelyett, hogy intézkedett volna. A bűnpártolás napirenden volt és a hamis hősiesség nimbuszába takarózott. Ha a frontról zsidókat hazarendeltem, az ezekre a legnagyobb veszéllyel járt. Útközben el-tették láb alól őket és soha sem lehetett felderíteni.

De napirenden volt a kegyetlenkedések mellett a vesztegetés. Ezen esetekkel kapcsolatban a hadműveleti hadseregnél tábornokot bíztam meg külön a zsidó alakulatok felügyeletével és szemlélésével, hogy a visszasságokat megakadályozhassam³⁴. Ugyanilyen zsidó szemlélő felállítását javasoltam a honvédelmi miniszter úrnak a hátszágai részre, ahol szintén rengeteg volt a panasz és visszaélés. Persze ezek az intézkedések, valamint az emberséges bánásmód mind gyanút és bizalmatlanságot váltott ki a jobboldalian orientált haderő körében.

A fent vázolt állapotok és az a visszás, paradox közszellem, valamint, hogy gyors és igazságos megtorlás lehetőségét kézben tarthassam és ezáltal a hadvezetés érdekeit, valamint a társadalom nyugal-mát, tisztességét és fegyelmét biztosíthassam, kértem egy külön bíróság felállítását. Ez meg is történt.

A VEZÉRKARI FŐNÖKI (VKF) BÍRÓSÁG

A VKF bírósági ítéleteket én erősítettem meg. A megerősítésnél engem semmiféle politikai szempont, pártállás, vagy vallás nem vezetett és vérmérséklet el nem ragadott. A baloldali ítéletekben éppen olyan elfogulatlanul jártam, mint a jobboldaliakban. Pld. Mosonyi századost³⁵, aki később a nyilas kormányban államtitkár lett, a bíróság 12 évre ítélte el, amit én megerősítettem.

Én magam minden más kötelességem mellett ezt

a bíróságot tartottam a legnagyobb tehernek, ahol csak lehetett a bírósági ítélet dacára is kegyelmet gyakoroltam³⁶. Büntetéseket leszállítottam, halálos ítélet megerősítését nagyon megfontoltam, ez előtt rendszeren külön megkérdeztem ügyészemet, sőt néha a bírakat is magamhoz rendeltem és véleményüket külön is kikértem. Volt eset, mikor az Államvédelmi Központ³⁷ vezetőjét is külön megkérdeztem és csak újboli véleménye alapján döntöttem. Nemzeti mozgalmakkal kapcsolatos perekben, dacára a súlyos ítéleteknek, főlényes szempontokat juttattam kifejezésre. Így pld. a kárpátaljai ukrán nemzeti mozgalom elítélteinek, mintegy 50 embernek súlyos büntetését javulás, illetve a megnyugvás érdekében felfüggesztettem³⁸. A zombori szerb nacionalisták perében kegyelmet gyakoroltam és a büntetéseket felfüggesztettem³⁹. De egyes esetekben is alkalmaztam a büntetés felfüggesztését. Így pld. emlékszem Kovács Imre újságíró esetére, akit a bíróság súlyosan elítélt. Az ítélet végrehajtását felfüggesztettem, miután megígérte, hogy felforgató tevékenységtől tartózkodni fog⁴⁰.

Engem tehát az ítéletek megerősítésénél sem gyűlölet, sem kegyetlenség, se párt-hovatartozandóság nem befolyásoltak, csupán kötelességemet akartam teljesíteni azokkal szemben, akik a fennálló törvény és a rend ellen vétkeztek. Magam senkit nem üldöztem, nem bántottam. A letartóztatásokat illetőleg elrendeltem, hogy tudtom nélkül szabadságától

senkit sem szabad megfosztani. A törvényes letartóztatásokat megszüntettem s nem tűrtem értelmetlen fogvatartásokat.

A háború idején a vezetésre fokozott kötelesség hárul, de különösen fokozott kötelesség hárult reám, egy megfertőzött, gondolataiban kicsavart közvélemény közepette, ahol mindennek két oldala volt. Nekem volt kötelességem az, hogy az igazságot keressem és a való értékeket lássam, amelyek időnként a nemzet életében elhomályosulhatnak, de ha a tévedések korszaka lezárul, akkor ismét átveszik örök érvényüket. Ha az igazság elől mindenki elbújt, úgy én nem bújhattam el, dacára, hogy kitarításom veszélyekkel járt. Mindig úgy éreztem, hogy helyemen vagyok és ott kell maradnom. Kitérés bűn lett volna épp úgy, mint a gyengeség.

POLITIKAI MAGATARTÁSOM

Politikai magatartásomat illetőleg teljesen pártatlan voltam. Összeköttetéseket sem jobb, sem bal felé nem kerestem és teljesen alárendeltem magamat mindenben a magyar kormánynak, dacára annak, hogy személyemre csak a kormányzó úrhoz voltam utalva. A kormány tudta és beleegyezése nélkül egy lépést sem tettem⁴¹. Német követeléseket soha sem intéztem el saját hatáskörömben, hanem mindig a kormány elé vittem. Nem szolgáltam senkit sem, de sohasem kerestem hátbiztosítást, hogy magamat

bizonyos változások esetén possibiliisnek tartsam. Ajtóm mindenki számára nyitva állt⁴². Senkit sem utasítottam el kérelmével, mindenkit meghallgattam és igyekeztem segíteni.

Mi sem lett volna könnyebb számomra possibilitás szempontjából, hogy a jobboldal felé közeledjem. Itt több bajtársam volt és személyes barátaim is voltak. De azért is jó lett volna közeledni, hogy az ellenem irányuló bizalmatlanságot, mely onnan táplálkozott, leszereljem.

Nem kurizáltam senkinek, egyenesen jártam, magyar úton. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy hol „németbarátnak” hol „angolszászbarátnak” tartottak. Voltak, akik tőlem mint „sváb”-tól féltették a magyar ügyet. Mások viszont mint angolszászbaráttól. Pedig én a németek kedvét sohasem kerestem. A helyzetet náluk okos javaslataimmal uraltam, melyet többször is megtettem fölényesen, de szerényen tudományos vonalon. Politikai vonalra náluk sohasem léptem, pedig erős kísértésben volt részem. Mindent visszautasítottam és talán ebben követtem el hibát.

Hitler maga is mindig szívesen fogadott és szívesen beszélt velem négyszemközt is hosszasan, pedig nem hízelegtem neki soha. Vezérkari főnöki működésemért, mely majdnem három évig tartott, egy német kitüntetést sem kaptam. Nem kaptam lovagkeresztet, amit pedig több, nálam fiatalabb, nekem alárendelt tábomok is megkapott.

A magyar politika útjait aggódva figyeltem, nélkülöztem a határozott irányítást, mely a nemzetet egységbe foglalta volna, és egységesen vezette volna, valamely biztos irány felé. Magam hűen és lojálisan követtem volna egy erős kéz politikáját, mely megakadályozza a nemzet szétesését, ilyet örömmel üdvözöltem és segítettem volna. A partizánalakulat felállítása által és a vkf. különbíróság felállítása által az alapokat ehhez megteremtettem. Politikus kellett volna, aki mert volna élni ezen eszközökkel és lehetőségekkel. Én magam politikai szerepre sohasem pályáztam. Azt hittem, hogy akkor sikerült volna több szerencsével kivezetni nemzetünket szorult helyzetéből, mint most történt. A belpolitika egységessége biztosította volna a külpolitikai egység fenntartását, az irány és a lépések egyenességét.

Triftern, 1945. június.

Szombathelyi Ferenc s.k.

Védőiratát Szombathelyi Ferenc vezérezredes az amerikaiak által 1945. június 26-án Trifternben (Bajorországban) történt letartóztatása előtt személyesen sajátkezűleg írta meg. A védőirat egy példányát nekem megküldte átolvasás és tanulmányozás céljából. E másolatnak a nekem megmutatott példánnyal való egyezését igazolom.

Piliscsaba, 1957. november 7.

Nagybaczoni Nagy Vilmos
ny. honvédelmi miniszter